

Rodinné právo

prednáška č. 5

Obmedzená spôsobilosť maloletého dieťaťa

- maloletí majú čiastočnú spôsobilosť na právne úkony v závislosti od ich rozumovej vyspelosti, ktorá zodpovedá ich veku a individuálnym danostiam
- v úkonoch, na ktoré nie sú spôsobilí ich musí zastupovať iný subjekt
- zákonnými zástupcami maloletého dieťaťa sú jeho rodičia
- § 28 OZ *„Ak zákonní zástupcovia sú povinní aj spravovať majetok tých, ktorých zastupujú, a ak nejde o bežnú vec, je na nakladanie s majetkom potrebné schválenie súdu“*
- § 119 CMP *„Ak je pre platnosť právneho úkonu, ktorý urobil zákonný zástupca za maloletého, potrebné schválenie súdu, súd ho schváli, ak je to v záujme maloletého.“*
- maloletí majú procesnú spôsobilosť v takom rozsahu, v akom majú spôsobilosť na právne úkony

Meno a priezvisko dieťaťa

- Zákon o rodine + Zákon o mene a priezvisku
- priezvisko dieťaťa je určené súhlasným vyhlásením rodičov
- Narodenie dieťaťa slobodnej matke, resp. rozvedenej matke:
 - ak po narodení dieťaťa uzavrie manželstvo s otcom dieťaťa, priezvisko určené pre ich ostatné deti
 - ak uzavrie matka manželstvo s mužom, ktorý nie je otcom dieťaťa, tak môžu určiť súhlasným vyhlásením pred matričným úradom, že toto dieťa bude mať rovnaké priezvisko ako ich ostatné spoločné deti
 - dieťa, ktoré sa narodí do 300 dní od právoplatnosti rozsudku o rozvode manželstva, nadobúda priezvisko, na ktorom sa rozvedení manželia dohodli pri uzavretí manželstva, ak nebolo otcovstvo právoplatne zapreté bývalým manželom matky dieťaťa
- formálne vykonáva zmenu priezviska správny orgán
- ak dieťa nemá určené žiadne meno alebo priezvisko, určí mu ho súd
- každému sa môže určiť viac mien, a to aj cudzojazyčných
- najviac možno určiť jednej osobe tri mená
- možno požiadať o zrušenie mien a aj o zmenu poradia
- na zmenu mena alebo priezviska maloletého staršieho ako 15 rokov sa vyžaduje jeho súhlas
- ak je dieťa štátnym občanom aj iného štátu, môže nadobudnúť priezvisko alebo priezviská v súlade s právnym poriadkom takéhoto štátu alebo v súlade s jemu vlastnou tradíciou

Základné práva dieťaťa podľa Zákona o rodine

- maloleté dieťa má právo vyjadriť samostatne a slobodne svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú
- v súdnych konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach týkajúcich sa maloletého dieťaťa, má právo byť vypočuté
- názoru maloletého dieťaťa musí byť venovaná náležitá pozornosť zodpovedajúca jeho veku a rozumovej vyspelosti
- má právo na styk s rodičmi (pravidelný, rovnocenný a rovnoprávny s obidvomi rodičmi)
- má právo na meno a priezvisko
- má právo na zabezpečenie výchovy
- má právo na zvýšenú ochranu zo strany štátu a jeho orgánov

Základné povinnosti dieťaťa podľa Zákona o rodine

- povinnosť prejavovať rodičom primeranú úctu a rešpektovať ich
- ak žije v jednej domácnosti s rodičmi, je povinné podieľať sa osobnou pomocou na spoločných potrebách rodiny
- ak žije v jednej domácnosti a ak je to možné, tak má povinnosť prispievať podľa svojich možností na spoločné potreby rodiny
- povinnosť spolupracovať s rodičmi pri starostlivosti o neho a jeho výchovu
- povinnosť plniť si svoje vzdelávacie povinnosti, a to primerane svojim schopnostiam
- povinnosť vyvarovať sa spôsobu života, ktorý by mohol byť preň ohrozujúci
- povinnosť plniť si vyživovacie povinnosti voči rodičom

Dohovor o právach dieťaťa

- prijatý na pôde OSN v roku 1989, signatárom aj SR
- dokument podpísaný historicky najväčším počtom krajín
- má 54 článkov a 3 tzv. opčné protokoly
- opčné protokoly boli vydané za účelom zvýšenia ochrany práv dieťaťa v nadväznosti na jednotlivé články Dohovoru, pričom pre štáty, ktoré ich ratifikovali sú rovnako záväzné ako samotný Dohovor
- za dieťa sa považuje každá osoba mladšia ako 18 rokov (pozn. pokiaľ podľa právneho poriadku štátu dieťaťa nie je dospelosť možné dosiahnuť skôr)
- po prijatí dohovoru deti nemajú len povinnosti voči rodičom, ale existuje katalóg ich práv
- práva dieťaťa musia byť rešpektované tak deťmi medzi sebou navzájom, ako aj ich rodičmi a každou FO
- definuje práva každého dieťaťa na svete
- vychádza zo štyroch základných princípov: zákaz diskriminácie, najlepší záujem dieťaťa, právo dieťaťa na život a rozvoj, právo dieťaťa na rešpektovanie jeho názorov
- smeruje k rešpektovaniu a zabezpečovaniu práv všetkých detí bez akejkoľvek diskriminácie (rasa, farba pleti, pohlavie, jazyk, náboženstvo, národnosť, telesné alebo duševné ochorenie, atď.)

Niektoré vybrané práva dieťaťa podľa Dohovoru

- právo na život a rozvoj,
- právo na meno a štátnu príslušnosť,
- právo poznať podľa možností vlastných rodičov a právo na ich starostlivosť,
- právo na zachovanie identity (najmä meno, štátnu príslušnosť a rodinné vzťahy),
- právo žiť s rodičmi
- právo na to, aby sa disciplína na školách zabezpečovala spôsobom zlučiteľným s ľudskou dôstojnosťou dieťaťa a rešpektovaním jeho práv,
- právo na oddych a voľný čas, účasť v hrách,
- právo využívať sociálne zabezpečenie vrátane sociálneho poistenia,
- právo vedieť o svojich právach,

Dohovor dieťa chráni pred

- detskou prácou
- konzumáciou drog
- sexuálnym zneužívaním
- mučením a zbavením slobody
- ozbrojenými konfliktami

Dohovor poukazuje na osobitné skupiny detí

- deti bez rodiny
- utečenecké deti
- telesne a duševne postihnuté deti
- deti patriace medzi národnostné menšiny

Lanzarotský dohovor

- Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním
- ratifikovaný SR v roku 2016
- účelom dohovoru je:
 - predchádzať sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí a bojovať proti nemu
 - chrániť práva detských obetí sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania
 - podporovať vnútroštátnu a medzinárodnú spoluprácu proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí
- na zabezpečenie účinného vykonávania ustanovení Dohovoru zmluvnými stranami sa vytvára osobitný kontrolný mechanizmus zabezpečovaný prostredníctvom Výboru zmluvných strán

Európsky dohovor o výkone práv detí

- prijatý v Štrasburgu v roku 1996
- signatármi sú členské štáty Rady Európy
- jeho účelom resp. predmetom je v najlepšom záujme detí podporiť ich práva, poskytnúť im procesné práva a uľahčiť výkon týchto práv tým, že sa zaručí, aby deti samostatne alebo prostredníctvom iných osôb alebo orgánov boli informované a bolo im umožnené zúčastniť sa tých konaní pred justičnými orgánmi, ktoré sa ich týkajú

Súdne orgány pri ochrane maloletých

- Civilný mimosporový poriadok v ustanovení § 111 vymenúva osobitné konania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých
- na konanie vo veciach maloletého je miestne príslušný súd, v obvode ktorého má maloletý bydlisko v čase začatia konania (pozn. osobitné prípady, kedy možno určiť inú miestnu príslušnosť)
- konanie o uložení ochrannej výchovy možno začať aj na návrh prokurátora
- Súd je povinný informovať maloletého o priebehu konania, nemôže tak urobiť iba ak sa to prieči účelu konania, prípadne, ak s prihliadnutím na rozumovú a vôľovú vyspelosť dieťaťa nebude schopné pochopiť jeho význam, a objasniť mu dôsledky súdneho rozhodnutia vo veci

Neodkladné opatrenia vo veciach ochrany maloletého podľa CMP

- ak sa ocitne maloletý bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život, zdravie a priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený, súd neodkladným opatrením nariadi, aby bol maloletý dočasne zverený do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorú v uznesení určí
- súd o návrhu rozhoduje do 24 hodín
- osobitne neodkladné opatrenie vo veciach výživného, kedy súd nariadi platiť výživné na maloletého
- osobitné neodkladné opatrenie vo veciach osobnej starostlivosti o maloletého
- osobitné neodkladné opatrenie o povolení súdu na výkon oprávnenia vo veci starostlivosti o maloletých

Osobitná úprava výkonu exekučného titulu

- osobitne CMP upravuje výkon exekučného titulu, ktorým bola upravená starostlivosť o maloletého, styk s maloletým alebo iná ako peňažná povinnosť vo vzťahu k maloletému, tiež výkon rozhodnutia o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní
- po vydaní uznesenia o nariadení výkonu rozhodnutia alebo súčasne s vydaním tohto uznesenia môže súd vykonať úkony a opatrenia smerujúce k tomu, aby došlo k dobrovoľnému splneniu povinnosti
- Pred uskutočnením výkonu rozhodnutia môže súd nariadiť pojednávanie a predvolať povinného, oprávneného, maloletého alebo orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, kde vyzve povinného, aby sa rozhodnutiu podrobil
- ak je to vzhľadom na okolnosti prípadu potrebné, súd uskutoční výkon rozhodnutia aj bez vykonania úkonov a opatrení smerujúcich k dobrovoľnému splneniu povinnosti.
- súd povinného o uskutočnení výkonu rozhodnutia upovedomí až na mieste samom. Ak sa povinný nenachádza pri odňatí maloletého, upovedomí sa o odňatí bezodkladne po ňom
- sudca je oprávnený poveriť súdneho úradníka zabezpečením odňatia maloletého
- súd môže odložiť výkon rozhodnutia aj bez návrhu, ak je život, zdravie alebo priaznivý vývoj maloletého výkonom rozhodnutia vážne ohrozený

Sociálnoprávna ochrana maloletého

- zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách
- sociálna služba je odborná činnosť, obslužná činnosť alebo ďalšia činnosť alebo súbor týchto činností, ktoré sú zamerané na zabezpečenie starostlivosti o dieťa z dôvodu situácie v rodine, ktorá vyžaduje pomoc pri starostlivosti o dieťa

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

- prijatý o. i. na zabezpečenie predchádzania vzniku krízových situácií v rodine, ochrany práv a právom chránených záujmov detí, predchádzania prehĺbovaniu a opakovaniu porúch psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb a na zamedzenie nárastu sociálno-patologických javov
- sociálnoprávna ochrana detí je súbor opatrení na zabezpečenie:
 - ochrany dieťaťa, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ktorá rešpektuje jeho najlepší záujem podľa medzinárodného dohovoru
 - výchovy a všestranného vývinu dieťaťa v jeho prirodzenom rodinnom prostredí
 - náhradného prostredia dieťaťa, ktoré nemôže byť vychovávané vo vlastnej rodine

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú

- pre dieťa, ktoré
 - a) má na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, prechodný pobyt, povolenie na prechodný pobyt, povolenie na trvalý pobyt, má povolený tolerovaný pobyt alebo pre dieťa, ktorému nemožno určiť obvyklý pobyt,
 - b) je občan Slovenskej republiky a nachádza sa na území iného štátu,
 - c) nie je občan Slovenskej republiky a nachádza sa na území Slovenskej republiky bez sprievodu rodiča alebo inej plnoletej fyzickej osoby, ktorej by mohlo byť dieťa zverené do osobnej starostlivosti
 - d) je mladistvý podľa osobitného predpisu
- pre plnoletú fyzickú osobu do 25 rokov veku, ktorá má na území Slovenskej republiky obvyklý pobyt (ďalej len „mladý dospelý“),
- pre inú plnoletú fyzickú osobu, ktorá má na území Slovenskej republiky obvyklý pobyt

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávajú:

- orgány štátnej správy:
 - a) Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny,
 - b) orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny A úrady práce, sociálnych vecí a rodiny)
 - c) Centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže (s pôsobnosťou na území Slovenskej republiky, so sídlom v Bratislave)
- obec
- vyšší územný celok
- akreditovaný subjekt
- iná právnická osoba alebo fyzická osoba, o ktorej to ustanovuje zákon

Výchovné opatrenia podľa Zákona o rodine

- následok nevhodného správania sa detí, ako aj porušovania povinností zo strany rodičov alebo zneužívania ich práv
- ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o uložení týchto výchovných opatrení:
 - vhodným spôsobom napomenie maloleté dieťa, jeho rodičov a iné fyzické osoby, ktoré svojím správaním ohrozujú alebo narušujú jeho riadnu výchovu
 - určí nad výchovou maloletého dieťaťa dohľad; dohľad vykonáva najmä za súčinnosti orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obce, školy, neštátnych subjektov a zariadenia, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené
 - uloží maloletému dieťaťu obmedzenie v rozsahu potrebnom na predchádzanie a zabráňovanie škodlivým vplyvom, ktoré môžu ohroziť alebo narušiť jeho priaznivý vývin; dodržiavanie uloženého obmedzenia sleduje najmä za súčinnosti obce
 - uloží maloletému dieťaťu a jeho rodičom povinnosť podrobiť sa sociálnemu poradenstvu alebo inému odbornému poradenstvu.

Ak niektoré z predchádzajúcich opatrení nepomôže a je to v záujme maloletého dieťaťa) možno pristúpiť k dočasnému odňatiu dieťa z osobnej starostlivosti rodičov a nariadiť maloletému dieťaťu na účely zabezpečenia:

- odbornej diagnostiky pobyt v zariadení, ktoré vykonáva odbornú diagnostiku (najdlhšie na šesť mesiacov)
- odbornej pomoci maloletému dieťaťu alebo zabezpečenia úpravy rodinných a sociálnych pomerov maloletého dieťaťa pobyt v zariadení (najdlhšie na šesť mesiacov)
- resocializácie drogových a iných závislostí pobyt v zariadení, ktoré vykonáva resocializačné programy pre drogový a inak závislý
- v odôvodnených prípadoch možno pristúpiť k udeleniu týchto opatrení aj bez predchádzajúceho udelenia niektorého z opatrení z predchádzajúcej skupiny

Osvojenie

*(*určené externým študentom)*

- osvojením sa úplne nahrádza právny vzťah medzi pôvodnými rodičmi a dieťaťom
- na základe rozhodnutia súdu dôjde k zmene zápisu údaju o rodičoch aj v príslušnej knihe vedenej matričným úradom
- osvojiť možno iba maloletú osobu
- medzi osvojovaným dieťaťom a osvojiteľmi musí byť primeraný vekový rozdiel
- ako spoločné dieťa si môžu niekoho osvojiť len manželia
- osvojením zaniká rodičovská moc pôvodných rodičov
- predchádzajúci rodičia osvojenca nemajú nárok stýkať sa s dieťaťom po jeho osvojení osvojiteľmi
- Pre osvojenie je potrebný súhlas zákonného zástupcu osvojovaného dieťaťa (pozn. okrem prípadov predpokladaných v ustanovení § 66 ods. 3 Zákona o rodine)
- pomer vzniknutý osvojením možno z dôležitých dôvodov na návrh osvojenca alebo osvojiteľov zrušiť rozhodnutím súdu (pozn. v prípade plnoletého osvojenca aj dohodou medzi ním a osvojiteľom vo forme súdnej zápisnice)